

Ігор БРИНДАК

Надходить великий ювілей від дня народження Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Протягом останніх років видано і перевидано твори цього великого церковного і національного діяча, про нього написано багато книг, публікацій. І, напевно, багато ще буде написано, щоб у всій повноті показати цю багатогранну постать. Але є одна сторінка в житті нашого видатного пастиря, яка мало відома широкому колу. Йдеться про його екологічну діяльність. Цьому й буде присвячена публікація.

Перед тим як говорити про екологічне служіння Митрополита Андрея Шептицького, варто згадати деякі можливо невідомі для багатьох факти із загальноцерковної історії. Напевно всі чули, що давніше Церква володіла великими земельними угіддями, куди входили також і лісові масиви. В антиклерикальній літературі часто прийнято на ті факти посилатися як на головний аргумент, що, мовляв, Церква тільки й прагнула накопичення багатств і визискувала усіх, кого можна. Сам факт володіння Церквою і конкретними монастирями великими землями можна оцінювати по-різному. Варто нагадати, що занепокоєння з приводу цих багатств висловлювалися і в самій Церкві. Саме як реакція на це у Середньовіччі з'явилися жебрачі чини: францисканці і домініканці. Вони намагалися подати приклади здорового монашого життя без будь-яких претензій на володіння земельними наділами. Але як би нам не оцінювати тодішню ситуацію, слід визнати інше: церковні монастирські землеволодіння мали і зворотній бік медалі.

Коли у 1534 році англійський король Генріх VIII пішов на церковний розрив із Римом, він одночасно почав ліквідувати в Англії монастирі і конфісковувати їхні землеволодіння. І як результат – у 1536 році в Англії піднялося селянське повстання під назвою «благочестивого паломництва». Ось один із пунктів вимог повстанців: «Щоб ліквідовані абатства були повернуті, і повернули свої дома та маєтки, аби опіка над душами, приналежна найвищому голові Церкви, була повернута римській столиці, так, як то було раніше» (цит. за Kucharczyk Grzegorz, «Czerwone karty kosciola. Historia nieznaną». – // Poznan, 2002; стор.22). До речі, це повстання набрало настільки масового характеру, що

король так і не зміг його придушити. Він пішов із повстанцями на переговори, пообіцяв виконати їхні вимоги, але цього остаточно не зробив. Проте основна суть не в тому. Якби монастирі використовували землеволодіння тільки для себе, навряд чи така велика маса людей стала б боротися за повернення монастирям цих маєтків, до того ж зі зброєю в руках.

Серед інших позитивних факторів, які, можливо, залишилися поза увагою широкої аудиторії, було й те, що церковні та монастирські землеволодіння фактично захищали навколишнє середовище. Усі ми ще зі шкільної парти пам'ятаємо, що саме у Середньовіччі з'явилися нові методи обробки землі, зокрема двопілля і трипілля. Проте набагато менше відомо, що саме монахи розробили оті нові методи і пізніше навчали селян. Завдяки цьому підвищилася врожайність і не було потреби вирубувати ліси під нові посівні площі. Деревину, ясна річ, здобували, але в набагато меншій кількості, ніж це стало пізніше. Крім того, у лісах, якими володіли монастирі, збереглося значно більше дичини, ніж у феодальних або королівських через те, що ченці не займалися полюванням. Винятки, зрозуміло, траплялися, але, власне, як винятки. І мало хто знає, що перший лісовий кодекс написали теж у Середньовіччі саме італійські ченці-камельдули. (див. Messori Vittorio, « Przemyslec historie». –// Krakow «М» – 1998; том I, стор. 313).

Сама ж ліквідація монастирів чи то в період Реформації, чи то пізніше внаслідок різних дій антиклерикальних правителів мала відповідні наслідки не тільки для Церкви. Ось що пише італійський журналіст Енріко Ністрі: «Одне з найбільших лих у нашому краї було викликане секуляризованими королівськими правителями, які, прийшовши до влади після об'єднання Апеннінського півострова, здійснили конфіскацію церковних земель... Не випадково лісове накриття гір уціліло в більшості випадків там, куди не дотягнувся грабіжницький шал антиклерикальних правителів і де Церкві й надалі дозволено було адмініструвати» (там же, стор. 314). Автор описував екологічні проблеми Італії. А ось що він пише про проблеми Франції: «Що ж стосується Франції, то ще письменники XVIII століття описували цей край як покритий зеленим плащем лісів і борів, майже як у часи галів» (там же, стор. 315). А далі, як відомо, розпочалася велика французька революція, теж з ворожістю до Церкви і теж з відповідними наслідками для довкілля.

Досі ми розглядали роль Церкви в екологічному питанні загалом. А тепер – конкретніше перейдемо до діяльності у цій сфері Митрополита Андрея Шептицького. У міжвоєнні роки УГКЦ також мала земельні володіння, в тому числі й лісові масиви. Кир Андрей придбав деякі нові території. Але для чого? Може, для якихось власних потреб? Факти показали, що ні. У теперішньому Рожнятівському районі на Івано-Франківщині є урочище Підлюте. Там до війни знаходилася літня резиденція галицьких митрополитів. І, відповідно, до неї належали довколишні ліси. У 1925 році частину тих лісів (гора Сокіл) було передано для потреб української скаутської організації «Пласт». Митрополит здав

цю територію пластунам в оренду на 99 років за символічну платню – 1 злотий. Пізніше гора Сокіл стала місцем для проведення літніх пластових таборів, на організацію яких Владика Андрей теж виділяв кошти. А біднішим членам організації він купував однострої. Коли він відпочивав у Підлютому, то теж часами відвідував пластовий табір. Діяльність «Пласту» мала не тільки патріотичний характер, що є загальновідомим, але також й екологічний, бо у статуті організації є вказівка дбати про навколишнє середовище. Тому опіка над цією організацією з боку Церкви мала також і екологічний аспект.

Найбільш відома природоохоронна акція Митрополита Андрея Шептицького – це заснування ним на горі Яйце кедрового заповідника. Щоб зрозуміти мету, з якою це було зроблено, необхідно прочитати сам митрополичий декрет. Отож, його текст повністю і без скорочень: «Божою милістю і святого апостольського Римського престолу Благословенням, Галицький митрополит, Львівський архієпископ, Кам'янецький єпископ, усім, що цю грамоту читатимуть, мир у Господі і архиєрейське Благословення. Маючи на увазі велике значення, яке має для науки і культури українського народу творення з цінних закутин нашої землі окремих заповідників, що на всі часи стояли б для грядущих поколінь та з яких молодь черпала б любов до рідної землі й училася пізнавати її красу, та котрі були б великим невичерпаним джерелом для наукових природних дослідів і студій та творили б спільну національну цінність, щоб дати основи для майбутнього парку в Карпатах на загальне бажання і прохання нашого громадянства, ми утворили у маєтності Галицької греко-католицької митрополії, в громаді Перегінсько-Долинського повіту галицької землі кедриний заповідник на ґрунтових парцелях за чч. 9223, 9233, 9647 на верху Яйце 1600 метрів у горах Горґанах поверхнею 255,19 гектарів у границях згідно з долученим ситуаційним планом. Цей заповідник згідно з рішенням Станіславівського воєвідського уряду з дня 20 вересня 1934 року Л2/140 підлягає охороні по думці закону з дня 10 березня 1934 року «Про охорону природи».

Науковому товариству імені Тараса Шевченка у Львові, як найвищій науковій установі нашої землі, передаємо отсим кедриний заповідник на верху Яйце під наукову опіку й висказуємо при цьому наше побажання, щоб Наукове товариство імені Тараса Шевченка у всіх уважніших справах цього заповідника стояло у зв'язку з нами і кожночасним нашим наслідником на владичому престолі та повідомляло нас про хід і стан наукових праць у заповіднику. Застерігаємо собі й нашим наслідникам на митрополичому престолі право відкликати доручену опіку кедриний заповідник на верху Яйце на випадок, коли б Наукове товариство імені Тараса Шевченка у Львові перестало існувати й коли б покинуло свою наукову діяльність або провадило її шляхом, не згідним із засадами католицької віри і моралі.

Дано при нашому архикатедральному храмі святого великомученика Георгія в городі

Львові дня 15 квітня року Божого 1935». (цит. за «Митрополит Андрей Шептицький створює заповідник» sop.org.ua/forum/index.php?topic=307.0). Як бачимо, мета тут виражена дуже чітко: турбота про майбутні покоління і одночасно старання про розвиток національної науки.

Усе вище сказане є дуже актуальним і тепер. На жаль, у наш час екологічна свідомість суспільства залишається дуже низькою. Не йде мова навіть про якісь високі матерії. Звичка залишати сміття після чергового пікніка у лісі є поширеним явищем, після чого люди навіть не сповідаються (див. «Про гріхи, які ніколи не почувеш на сповіді» –// «Жива Вода» – №3, 2005 рік). Але така поведінка – це і вияв браку духовності (порушення заповіді любити ближнього як самого себе), так і браку патріотизму, бо порушення екологічної рівноваги вдаряє по народу і державі. Але, як ми бачили вище, наш Великий Митрополит дивився набагато вперед. І будучи і християнином, і патріотом, він дбав про всі ділянки життя, в тому числі й екологічну. Добрий приклад для нашого часу і для кожного з нас.

Ігор БРИНДАК Екологічне служіння Митрополита Андрея Шептицького// "Жива вода" № 7 2015